

**FAMILIA TEMPORAR DEZINTEGRATĂ – TEREN DE APARIȚIE
ȘI MENȚINERE A STRESULUI EMOȚIONAL**

CZU 37.018.1

Silvia BRICEAG,

doctor în psihologie, conferențiar universitar,

Maria CORCEVOI,

drd, lector universitar

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți,

Republica Moldova

Abstract: *In this article we will analyze the level of stress experienced by family members marked by economic migration as a function of: subject's gender, environment, the number of family members marked by economic migration, family life cycle and the period of family's breakdown.*

Schimbările care au șubrezit viața familială și au slăbit rețelele familiale își au originea în presiunile exercitate asupra structurii familiale de imperativele dezvoltării industriale [4, p.55]. În Republica Moldova reformele din perioada de tranziție s-au soldat cu o criză profundă ce a condus la creșterea fenomenului migrației lăsînd în urmă familii temporar dezintegrate. Odată cu modificarea structurii familiei membrii acesteia parcurg o perioadă de adaptare la o nouă formă, în care cel puțin un membru al familiei lipsește temporar de acasă pentru a munci peste hotare. Această stare de tensiune, după Hans Hugo Bruno Selye, se leagă de sindromul de adaptare la reacția de stres pe care individul îl realizează în urma agresiunilor mediului. Întrebarea fundamentală nu mai este „cum să stopăm migrația economică și schimbările survenite în contextele familiale?”, ci cum ar putea specialiștii să minimalizeze erupția stresului în grupurile potențial vulnerabile?

În acest articol ne-am propus să analizăm care sunt factorii care contribuie la creșterea nivelului de stres al membrilor familiilor temporar dezintegrate. Plecînd de la acest obiectiv general ne-am propus să analizăm nivelul stresului trăit de membrii familiei marcate de migrația economică în funcție de variabilele: genul subiecților, mediu de trai, numărul de membri ai familiei marcate de migrația economică, ciclul vieții de familie cît și perioada dezintegrării familiei.

Ipoteza cercetării. Anticipăm că mediul de trai, genul, numărul de membri, ciclul vieții de familie, perioada dezintegrării familiei influențează diferit nivelul de stres al membrilor familiilor marcate de migrația economică, în sens că:

1. Ne așteptăm ca membrii familiilor din mediul rural să aibă un nivel al stresului mai mare decît membrii familiilor din mediul urban.
2. Ne așteptăm ca membrii familiilor de gen feminin să aibă un nivel al stresului mai mare decît membrii familiilor de gen masculin.

3. Ne așteptăm ca subiecții din familii cu un număr restrâns de membri să aibă un nivel al stresului mai mare decât familiile cu un număr mai vast de membri.
4. Ne așteptăm ca membrii cuplului fără copii să aibă un scor mai mare decât familiile cu copii de vîrstă școlară, respectiv aceștia să aibă un scor mai mare al stresului față de familiile cu copii adulți.
5. Ne așteptăm ca membrii familiilor cu o perioadă a dezintegrării familiei mai mare să aibă un scor la stres mai mic decât membrii familiilor cu o perioadă mai mică a dezintegrării familiei.

Descrierea eșantionului. Studiul a fost făcut pe 30 de membri ai familiei marcate de migrația economică dintre care 12 subiecți de gen masculin și 18 subiecți de gen feminin cu vîrste cuprinse între 25-63 de ani. 6 subiecți aparțin ciclului de viață-cuplul fără copii, 20 aparținînd ciclului-familie cu copii de școală, 4-familii cu copii adulți. 46% dintre subiecți sunt membri ai familiei temporar dezintegrate pe o perioadă cuprinsă între 1 – 5 ani; 36,6% sunt membri ai familiei temporar dezintegrate pe o perioadă cuprinsă între 6 – 10 ani; 16,7% sunt membri ai familiei temporar dezintegrate pe o perioadă cuprinsă între 11 – 15 ani. 40% dinte subiecți fac parte din familii cu pînă la 3 membri; 43% sunt subiecți ai familiilor cu 4 membri de familie; 16,9% dintre subiecți fac parte din familii cu 5 și 6 membri.

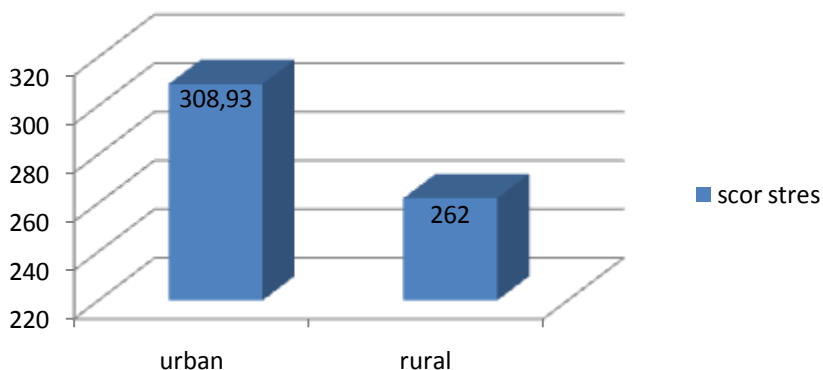
Instrumentul de lucru. În vederea identificării și măsurării vulnerabilității la stres de a reacționa la o gamă vastă de agenți stresori am aplicat Scala evaluării reajustării sociale (*în alte surse scala evenimentelor de viață Holmes și Rahe*). Pe baza unui studiu realizat în 1967, Thomas H. Holmes și Richard H. Rahe au identificat 43 de evenimente de viață avînd un potențial de stres diferit. Fiecare dintre aceste evenimente a fost evaluat din punctul de vedere al impactului probabil asupra persoanei și i-a fost alocat o valoare (de la 1 la 100). Foarte multe studii realizate în ultimii ani au utilizat această scală arătînd că indivizii care acumulează un scor mai înalt decît 300 de puncte (*life-change units*) pe parcursul unui interval de un an prezintă un risc mai mare de îmbolnăvire, indiferent dacă este vorba despre dezvoltarea de probleme cardiace, diabet, astm, anxietate sau depresie.

Descrierea variabilelor. Variabila dependentă a cercetării este reprezentată de rezultatul obținut la scala evenimentelor de viață Holmes și Rahe al membrilor familiilor marcate de migrația economică. Variabilele independente reprezentînd datele: genul subiecților, mediu de trai, numărul de membri ai familiei marcate de migrația economică, ciclul vieții de familie cît și perioada dezintegrării familiei.

Prezentarea și analiza datelor. Pentru a interpreta statistic datele obținute, acestea au fost analizate și prelucrate prin intermediul programului de prelucrare statistică a datelor în științele socio-umane SPSS (*Statistical Package for Social Sciences*), varianta 19 pentru Windows.

În vederea testării *primei ipoteze* se realizează testul pentru eșantioane independente. Rezultatele noastre arată că:

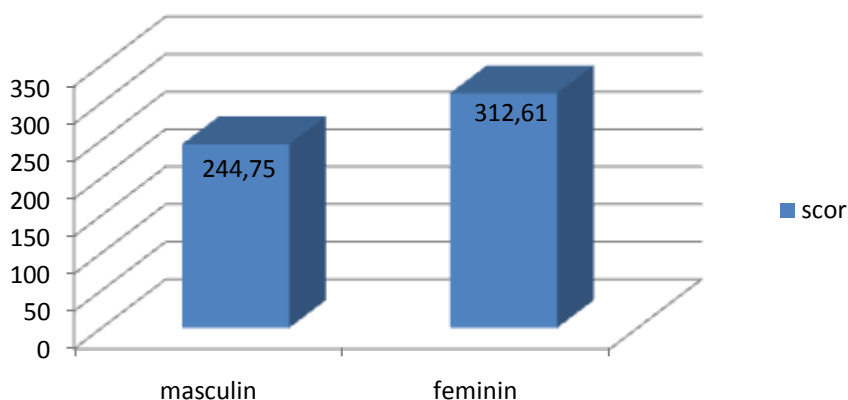
mediile subiecților în dependență de mediul de trai

Am obținut media la nivelul stresului la subiecții din mediul urban de 308,93 față de subiecții din mediul rural de 262,00. Testul Levene are valoarea $F=1,46$, $p=0,23$ ceea ce indică faptul că putem accepta ipoteza de nul (care afirmă că varianțele sunt egale) și respingem H_1 cu 23% erori. Astfel avem un $t(28)=1,47$, $p=0,15 > 0,050$. Ceea ce rezultă că respingem ipoteza de cercetare (există diferențe între mediile subiecților din mediul rural și cel urban) cu 15% erori, deci nu apar diferențe semnificative la nivelul stresului între subiecții din mediul urban față de cei din mediul rural.

În vederea *testării celei de a doua ipoteze* am efectuat testul t pentru eșantioane independente.

mediile subiecților în dependență de mediul de trai

Testul Levene are valoarea de 0,84, $p=0,36>0,050$, ceea ce indică faptul că eșantioanele au varianțe egale; $t(28)=0,03<0,050$. Putem respinge ipoteza de nul (nu există diferențe de medii), pentru că greșim doar în 3,1% din cazuri și acceptăm ipoteza de cercetare (există diferențe semnificative de medii). Subiecții de gen feminin din familii temporar dezintegrate au un nivel al stresului mai mare decât subiecții de gen masculin din familii temporar dezintegrate.

Pentru a testa cea *de a treia ipoteză* am efectuat corelația liniară de tip Pearson: $r= -0,43$, $p=0,01<0,050$, astfel încât putem spune că există o legătură semnificativă între numărul membrilor de familie și nivelul stresului. S-a obținut o corelație negativă ceea ce înseamnă că un număr mare de membri ai familiei se asociază cu un scor al stresului mic și un număr de membri restrâns se asociază cu un scor mare a stresului. Tăria legăturii care apare între variabile este una medie, valoarea lui r este cuprinsă între 0,30-0,50. Proporția de varianță are valoarea 0,18 ($r=0,43$, deci $r^2=0,18$). Se observa ca abia 18% din variația observată se întâlnește în realitate, deci relația găsită este prezenta la 18% dintre subiecți. S-a observat că unde sunt mai mulți membri ai familiei se distribuie mai ușor sarcinile membrului plecat, iar la nivel de coeziune și adaptabilitate, sunt șanse mai mari de menținere a indicatorilor, acolo unde relațiile sunt mai multe între membrii rămași acasă. Cu cât homeostazia este mai puțin schimbată cu atât șansele sunt mai mici la apariția stresului în familie.

În vederea testării *ipotezei a patra* am folosit *ANOVA unifactorial în care am* analizat efectul variabilei ciclul de viață a familiei (cu trei nivele: cuplul fără copii; cu copii de vârstă școlară; cu copii adulți) asupra nivelului de stres. Din datele pe care le avem $F(2,27)=7,60$, $p=0,002$, $p<0,050$, putem concluziona că pe ansamblu, ciclul vieții influențează valoarea nivelului de stres. Putem spune ca doar pe ansamblu se întâmplă acest lucru pentru că rezultatele analizei Anova se referă doar la existența diferențelor globale dintre grupe, fără a preciza care sunt grupele între care apar diferențe semnificative. Diferențele dintre grupuri sunt:

M1-M2=112; $p=0,009<0,050$ (diferență semnificativă);

M1-M3=170; $p=0,004<0,050$ (diferență semnificativă);

M2-M3=58; $p=0,48>0,050$ (diferență ne semnificativă).

Nivelul de stres este semnificativ mai mare la cuplul fără copii față de familia cu copii de vârstă școlară și familia cu copii adulți. Acest rezultat confirmă și ipoteza a 3 unde nivelul stresului depinde de numărul de membri ai familiei. Nivelul de stres este semnificativ mai mare la membrii familiilor cu copii de vârstă școlară decât la membrii familiilor cu copii adulți.

Pentru a testa cea *de a cincea ipoteză* am efectuat corelația liniară de tip Pearson: $r= -0,76$, $p=0,000<0,001$, astfel încât putem spune că există o legătură semnificativă între perioada dezintegrării familiei și nivelul stresului. S-a obținut o corelație negativă ceea ce înseamnă că la o perioadă mare a dezintegrării

familiei se asociază cu un scor al stresului mic și la o perioadă scurtă a dezintegrării familiei se asociază cu un scor mare a stresului. Tăria legăturii care apare între variabile este una mare, valoarea lui r este cuprinsă între 0,50 -1. Proporția de variație are valoarea 0,57 ($r=0,76$, deci $r^2=0,57$). Se observa ca abia 57% din variația observată se întâlnește în realitate, deci relația găsită este prezenta la 57% dintre subiecți.

Concluzii finale privind rezultatele obținute. În cadrul studiului de față am analizat relația dintre nivelul de stres al membrilor familiilor marcate de migrația economică și mediul de trai, genul, numărul de membrii, ciclul vieții de familie, perioada dezintegrării familiilor acestora. În urma analizei statistice putem concluziona că rezultatele studiului nostru certifică existența relațiilor între acestea. Un nivel de stres mai mare este prezent la membrii de sex feminin al familiilor marcate de migrația economică indiferent de mediu de trai al acestora. Subiecții care aparțin familiilor cu un număr mare a membrilor prezintă un nivel mai mic al stresului decât cei ce provin din familii cu un număr mic de membri. Cuplurile dezintegrate temporar, fără copii prezintă, un scor semnificativ mai mare la stres decât familiile cu copii școlari și adulți. Cu cât perioada de dezintegrare temporară este mai mică cu atât mai mult membrii familiei prezintă un nivel al stresului mai mare față de membrii familiei în care perioada dezintegrării temporare a familiei este mai mare. Prin aceste rezultate, cercetarea noastră, vine să ofere o imagine cât mai detaliată asupra fenomenului migrației economice asupra stării de tensiune a sistemului familial din Republica Moldova. O analiză detaliată asupra nivelului de stres prezent la membrii familiilor temporar dezintegrate va oferi specialiștilor (psihologi, medici, asistenți sociali) o imagine mai clară asupra stării de sănătate a acestora și asupra strategiilor de minimalizare a erupției stresului în grupurile potențial vulnerabile.

Bibliografie:

1. BRICEAG, S. Managementul stresului ocupațional în mediul educațional. In: *Psihologie*, 2008, nr. 2/4, pp. 66-73. ISSN 1857-2502.
2. BRICEAG, S. Mediul didactic - generator e stresuri psihice. In: *Simpozion științific internațional „Problematica educației în mileniul 3-național, regional, european Chișinău, 2-3 noiembrie, 2006*. Ch., 2006, pp.45-55.
3. BRICEAG, S. (coord.), et al. Managementul stresului ocupațional în mediul educațional : (suport teoretico-aplicativ pentru psihologi /cadre didactice). Bălți, 2008. 290 p. ISBN 978-9975-931-25-0.
4. TURLIUC, Maria Nicoleta. Psihologia cuplului și a familiei. Iași: Ed. Performantica, 2004. 248 p. ISBN 978-973-7994-80-9